

„ALL’AUSTRIACA MARINA... IL SUPREMO MIO VALE”. O MEDALIE DEOSEBITĂ DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL AL BANATULUI DIN TIMIȘOARA

Nicoleta Demian*

În amintirea prietenului Alexandru Szentmiklosi
(1971–2019), plecat prea devreme dintre noi...

Cuvinte cheie: Maximilian de Austria, Trieste, Josef Tautenhayn Senior, medalie de argint, Johann Schilling, monument, colecția Muzeului Național al Banatului.

Keywords: Maximilian of Austria, Trieste, Josef Tautenhayn Senior, silver medal, Johann Schilling, monument, collection of the National Museum of Banat.

„All’austriaca marina... il supremo mio vale”. A special medal in the collection of the National Museum of Banat in Timișoara

(Abstract)

The collection of medals in the National Museum of Banat from Timisoara boasts a silver medal (inv. no. 130) of great artistic, as well as memorialistic value. The piece recalls the 1875 erection of the monument of Ferdinand Maximilian Josef of Habsburg (1832–1867), Archduke of Austria, Emperor of Mexico (1864–1867), in Trieste, who would remain in the memory of contemporaries due to his tragic fate.

The medal was made by Josef Tautenhayn Senior (1837–1911), one of the most important Austrian medalists of the 19th century, a perfectionist of forms, famous for the beauty of his medals. With a diameter of 70.4 mm and a weight of 133.97 grams, the medal was donated to the museum in 1881 by the Minister of War Szende (Frummer) Béla (1823–1882), a native of Banat, along with six other medals.

It presents the biography of Maximilian, who had a brilliant career in the Navy, and the special relationship he had with the city of Trieste, chosen as his residence in 1854. Married on July 27th, 1857 to Princess Maria Charlotte of Belgium (1840–1927), the couple would settle in Trieste in 1859, in the splendid *Miramare* Castle built between 1856–1860 based on the plans of the architect Carl Junker (1827–1882). Here, for several years, Maximilian, who was passionate about natural sciences (especially botany), history, art and literature, devoted himself to travel, scientific and literary pursuits.

From here, Maximilian and Carlota will leave on April 14th, 1864 by the frigate *Novara* for Veracruz, after Maximilian’s acceptance of the crown of Mexico, in an attempt doomed to failure from the beginning. After the execution of Maximilian by the republicans on June 19th, 1867, his lifeless body was brought here by the frigate *Novara* in January 1868, on the way to Vienna.

On July 13th, 1867 a Committee was already formed in Trieste for the erection of a monument dedicated to the memory of Maximilian, which brought together personalities of the city and gathered the necessary funds by public subscription. The monument, made by the German sculptor Johann Schilling (1828–1910) was inaugurated on April 3rd, 1875 in the presence of Emperor Franz Josef in Giuseppina Square, overlooking the harbour. For this festive moment, the medal which is the subject of this article was issued, made of gold, silver and bronze at the Vienna Mint, designed and drawn by Prof. Johann Schilling, the designer of the monument, and engraved by Josef Tautenhayn Senior. It should be noted that on February 27th, 1875, when the foundation of the monument was built, two medals (one silver, one bronze) were deposited in the foundation along with several silver coins circulating at the time and two documents documenting the erection of the monument.

In 1921, when the monument was dismantled to be relocated, the medals, coins and documents deposited in the foundation in February 1875 were discovered, were donated to the Museum of History and Arts in Trieste. The monument was stored behind an annex in the park of *Miramare* Castle until 1961, when it was placed in a touristic area of the park. In December 2008, the monument was relocated to its original location, Giuseppina Square (now Piazza Venezia), as a sign of acceptance of the past.

* Muzeul Național al Banatului, Piața Huniade nr. 1, 300
002, Timișoara; nicoledemian@gmail.com.

În colecția de medalii a Muzeului Național Banatului (MNaB) din Timișoara, la nr. de inv. 130¹, se păstrează o medalie din argint de o mare valoare artistică, dar și memorialistică. Realizată de Josef Tautenhayn Senior (Pl. II.1)², unul dintre cei mai importanți medaliști austrieci ai sec. al XIX-lea, cunoscut ca un perfecționist al formelor, piesa amintește de ridicarea în Trieste în anul 1875 a monumentului lui Maximilian, arhiduce de Austria, împărat al Mexicului între 1864–1867, cel care avea să rămână în memoria contemporanilor din cauza destinului tragic.

*Medalia ridicării monumentului
lui Maximilian în Trieste în
anul 1875 (Pl. I.1–2)*

Avers: imaginea monumentului lui Maximilian; legendă circulară în lb. italiană: ERETTO IN TRIESTE PER LIBERALITÀ – D'AMMIRATORI NAZIONALI E STRANIERI (*Ridicat în Trieste prin generozitatea admiratorilor locali și străini*); jos în stg.: JOH • SCHILLING / INV.; jos în dr.: J • TAUTENHAYN / INC.;

Revers: bustul lui Maximilian din profil spre stg. în medalion central rotund; în jurul medalionului, legendă circulară în lb. italiană: ... ALL'AUSTRIACA MARINA, CUI POSITANTO AFFETTO, A QUANTI LASCIO AMICI LUNGO I LIDI DELL'ADRIA, IL SUPREMO MIO VALE. 16. GIUGNO / 1867 (... *Marinei austriece, căreia i-am dedicat atât de multă afecțiune, prietenilor mei pe care i-am lăsat de-a lungul țărmurilor Adriaticii, ultimul meu adio. 16 iunie 1867*), reprezentând cuvintele lui Maximilian din testamentul scris cu câteva zile înainte de a fi executat.

Câmpul medaliei este împărțit în patru zone de către cele patru personaje înaripate (două masculine, două feminine), care delimitează și în realitate cele patru laturi ale monumentului, astfel încât, în cazul medaliei, cele patru zone corespund celor patru laturi ale monumentului. În fiecare dintre

cele patru zone sunt reprezentări alegorice și câte o legendă (reprezentând inscripțiile de pe soclul monumentului)³, în lb. italiană, pe două sau trei rânduri. Scenele alegorice, care pe monument se desfășoară circular, pe medalie sunt situate deasupra legendelor. Cele patru legende, citite în sensul acelor de ceasornic, sunt următoarele:

1. A MASSIMILIANO D'AUSTRIA/ IMPERATORE DEL MESSICO / MDCCCLXXV • (*Lui Maximilian de Austria, împărat al Mexicului, 1875*); situată sub alegoria Victoriei;

2. DUCE DELL'ARMATA NAVALE / NE CURÒ LO SPLENDORE (*Comandant al armatei navale, de a cărei splendoare s-a îngrijit*); situată sub alegoria Marinei de război;

3. CON ANIMO LIBERALE SOCCORSE I POVERELLI / COLLA CREAZIONE DI MIRAMAR ABBELLÌ TRIESTE / SUA PATRIA D'ELEZIONE. (*Cu suflet deschis s-a îngrijit de cei săraci, prin ridicarea (Castelului) Miramar a înfrumusețat orașul Trieste, patria sa de adopție*); situată sub alegoria orașului Trieste și a Castelului Miramar;

4. DELLA MARINA MERCANTILE / PROTESSE LE SORTI. (*A protejat soarta marinei comerciale*); situată sub alegoria Marinei comerciale.

Argint 900‰; 70,4 mm; 133,97 gr.; muchie liasă.

Proveniență⁴: donată în 1881 de ministrul Szende Béla (Pl. II.2)⁵, alături de alte șase medalii⁶.

³ Textele inscripțiilor de pe monument au fost redactate de avocatul dr. Giovanni de Baseggio, membru al Comitetului pentru realizarea monumentului lui Maximilian (vezi partea despre ridicarea monumentului în Trieste).

⁴ Asemenea multor alte piese din colecția MNaB, despre a căror proveniență s-au pierdut informațiile în decursul a celor aproape 150 de ani de istorie frământată a muzeului timișorean, și în cazul acestei piese proveniența era necunoscută. Datorită cronicilor privind activitatea Societății Muzeale de Istorie și Arheologie și a muzeului acesteia, publicate în periodicul *TRÉT* (1875–1917), în unele cazuri fericite se poate identifica proveniența.

⁵ Szende (Frummer) Béla (Lugoș, 4 aprilie 1823 – Găvojdia, 18 august 1882). Prenume nobiliar: Keresztesi. Licențiat în Drept la Pesta, a fost jurist-șef al comitatului Caraș în anii '40 ai sec. XIX. S-a remarcat în timpul Revoluției din 1848–1849, participând la lupte alături de revoluționarii maghiari. Din 1850, retras pe domeniul său de la Găvojdia, s-a ocupat de administrarea acestuia. Ulterior, a avut o carieră remarcabilă: vicecomite al comitatului Caraș (1860), comite al comitatului Arad (1867–1869), consilier la Ministerul de Război (1869–1872), apoi ministru (din 15 decembrie 1872 până la deces). Colonel de honvezi, a fost distins cu Ordinul Coroana de Fier, clasa I, Ordinul Sf. Ștefan în grad de cavaler, Ordinul Medjidie, clasa II. Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái* <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/sz/sz26200.htm> (accesat în 29.11.2017) și *Magyar életrajzi lexicon* (<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/14841.htm>, accesat în 29.11.2017).

⁶ Cele șapte medalii donate de ministrul Szende Béla au fost

¹ Registru de inventar medalii, f. 23, nr. inv. 130 (nr. inv. general 909.380).

² Josef Tautenhayn Senior (Viena, 5 mai 1837 – Viena, 1 aprilie 1911), sculptor și gravor austriac, cunoscut pentru frumusețea medaliilor sale. A fost elevul gravorului Karl Radnitzky (1818–1901). Mai târziu, a studiat arta gravării medaliilor la Academia de Gravură a Monetăriei din Viena, artă pe care a aprofundat-o prin călătoriile de studii în Italia, Franța și Anglia. În 1869 a fost desemnat gravor la Monetăria din Viena, iar din 1878 a fost profesor de gravură la Academia de Arte Frumoase din același oraș. A câștigat premii importante și a fost cavaler al Ordinului Franz Josef. Semnează J. TAUTENHAYN; J. T. A avut un fiu, Johann Josef Tautenhayn Jr. (1868-?), cunoscut sculptor și gravor. Loehr 1899, 13–16 și pl. II-VI; Forrer 1916, 35–40.

MNaB, colecția Medalii, nr. inv. 130 (nr. inv. gen. 909.380); stare de conservare foarte bună.

Bibliografie: Pontelly 1881, 87–89; Loehr 1899, 14 nr. 17; Forrer 1916, 37; Ciana 1967, 447; Hauser 2006, 2288.

*

Ferdinand Maximilian Josef de Habsburg (Pl. III)⁸, al doilea fiu al arhiducelui Franz Karl (1802–1878) și al arhiducesei Sophie de Bavaria (1805–1872), s-a născut în 6 iulie 1832 la Schönbrunn (Viena). S-a bucurat de o educație aleasă, asemenea fratelui său mai mare, viitorul împărat Franz Josef, dar a fost destinat unei cariere militare, întrucât nu era primul la dreptul de succesiune la tron. Inteligent, spiritual, cultivat, ambițios, dar idealist și influențabil, a resimțit toată viața limitările impuse de statutul de al doilea născut. Era pasionat de științele naturii, fiind considerat un specialist în botanică, dar și de istorie, artă și literatură⁹.

Interesat de navigație, a intrat în 1851 în marină ca locotenent pe fregata Novara, avansând în câțiva ani până la gradul de contra-amiral (1854), vice-amiral (1856) și comandant suprem al Marinei militare, funcție pe care a deținut-o până la plecarea în Mexic. Este considerat creatorul Marinei austriece, datorită măsurilor de reorganizare și modernizare¹⁰ pe care le-a luat în această perioadă, sfătuit și de consilierii săi, dintre care se remarcă Wilhelm von Tegetthoff (1827–1871)¹¹.

prezentate în adunarea lunară a Societății Muzeale de Istorie și Arheologie din 26 ianuarie 1881, piesele fiind descrise amănunțit în cronică redactată de secretarul Pontelly István. Pontelly 1881, 87–91.

⁷ <https://numismatica-italiana.lamoneta.it/moneta/W-ME591/20> (accesat în 23.01.2020). Sunt prezentate un exemplar din argint și unul din bronz al medaliei.

⁸ Ca arhiduce de Austria a fost cunoscut ca Ferdinand Maximilian, ca împărat al Mexicului, Maximilian I, iar pentru cei din familie a fost Max. Pentru biografia lui Maximilian vezi: BLKÖ VI, 200–204; von Hoffinger 1885, 70–72; Burian 1990, 507–511; Kahl 2007, 1067–1090.

⁹ A fost membru de onoare al Academiei de Științe și al Societății Geografice din Viena, al Academiei de Arte Frumoase din Milano și al Athenaeum din Veneția. BLKÖ VI, 204.

¹⁰ Marina a devenit minister separat; a redus numărul ofițerilor; a reorganizat administrația, corpul de ingineri, artileria și infanteria marină, clerul și personalul medical; lb. italiană a fost înlocuită cu lb. germană; a introdus uniforme noi pentru ofițeri și marinari, atât pentru cei activi, cât și pentru cei în rezervă; a înființat un institut hidrografic și un muzeu al Marinei; la construirea navelor s-au folosit inovații tehnice (de ex. motoare cu aburi). BLKÖ VI, 201–202.

¹¹ Trebuie amintit faptul că între celelalte șase medalii donate de ministrul Szende Béla în 1881, împreună cu

Relația lui Maximilian cu orașul Trieste a fost una specială. A vizitat orașul pentru prima oară în 1850, în timpul primei sale călătorii spre Grecia. A ales Trieste ca reședință în 1854, când a fost desemnat contra-amiral al flotei austriece, dar încă din 1852 închiriasse Villa Lazarovich de pe dealul San Vito.

În 1855 a decis construirea unui castel înconjurat de un parc pe promontoriul stâncos din golful Grignano, achiziționând terenul în etape¹². În 1 martie 1856 a început construirea splendidului Castel *Miramare*¹³ (Pl. VI.1), pe baza proiectului arhitectului Carl Junker (1827–1882). Construit în stil eclectic, Castelul cu parter, un etaj și mezanin, plus un turn de colț, reprezintă un exemplu al istorismului romantic. Interioarele, create de Franz și Julius Hofmann la indicațiile lui Maximilian, au fost decorate cu colecții de artă, de știință și o colecție de portrete istorice¹⁴. Parcul de 22 ha, un amestec între natural și intervenția omului, era destinat pentru relaxare și meditație, fiind în același timp și un parc dendrologic cu specii de arbori exotici aduși din numeroasele călătorii ale lui Maximilian. Inițial, de realizarea parcului s-a ocupat grădinarul Josef Laube, înlocuit în 1859 cu Anton Franz Jelinek, care luase parte la expediția fregatei Novara în jurul lumii. Maximilian a urmărit constant lucrările de amenajare a parcului, inclusiv în perioada cât s-a aflat în Mexic, de unde a trimis numeroase specii de arbori.

În 27 iulie 1857 s-a căsătorit cu prințesa Charlotte¹⁵ a Belgiei la Bruxelles, cuplul

medalia în discuție, se afla și medalia din 1877 reprezentând monumentul lui Wilhelm von Tegetthoff, realizată de asemenea de Josef Tautenhayn Senior (col. Medalii, nr. inv. actual 134). Pontelly 1881, 89.

¹² Fabiani 1997, 21.

¹³ Maximilian a numit Castelul *Miramare* (denumirea spaniolă), dar a folosit frecvent și forma italiană *Miramare* (formă pe care o vom folosi în cuprinsul acestui studiu). După moartea lui Maximilian, *Miramare* a fost folosit de membri ai familiei de Habsburg, care își petreceau uneori vara aici. În noiembrie 1915, în timpul Primului Război Mondial, piese de mobilier, picturi, obiecte de artă decorativă și biblioteca lui Maximilian au fost transportate la Viena cu un tren special. În 1924, Castelul a trecut în proprietatea statului italian, iar în 1929 a fost deschis pentru public. Între 1930–1937, când a fost reședința permanentă a ducelui Amedeo d'Aosta și a familiei sale, interiorul Castelului a suferit modificări. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, *Miramare* a fost folosit de armata germană, apoi de trupele Aliate până în 1954. În 2 iunie 1955, transformat în muzeu de istorie, complet renovat și restaurat după fotografii de epocă, *Miramare* și parcul său au fost redeschise publicului. Fabiani 1997, 52.

¹⁴ Fabiani 1997, 7, 10–11.

¹⁵ Marie Charlotte Amalie Victorie Clementine Leopoldine de Saxa-Coburg-Gotha (Laeken, 7 iunie 1840 – 19 ianuarie

stabilindu-se la Milano, deoarece în primăvara aceluiași an, Maximilian fusese desemnat de către împăratul Franz Josef guvernator general civil al Regatului Lombardiei și Veneției. Dar chiar și în acea perioadă, Maximilian venea des la Trieste pentru a urmări lucrările de construcție a castelului și de amenajare a parcului înconjurător. După îndeplinirea sa din funcție în 1859 și pierderea Lombardiei de către Austria, Maximilian și Charlotte s-au retras la Trieste. Inițial, au locuit în *Castelletto* (sau *Gartenhaus*), aflat în parcul Miramare, mutându-se în castel, la parter, abia de Crăciunul anului 1860¹⁶. Aici și-a petrecut Maximilian următorii ani, dedicându-se călătoriilor pe mare și cercetării, pasionat de acestea, dar și, probabil, pentru a uita dezamăgirea provocată de eșecul său în nordul Italiei. În același timp, a avut preocupări literare, fiind autorul a mai multor volume în manuscris de poezii, descrieri ale călătoriilor, destinate prietenilor și nu publicării¹⁷.

Începând cu anul 1850, a întreprins în fiecare an călătorii mai lungi sau mai scurte. În vara anului 1855, comandant al unei flote de 17 vase, a efectuat o călătorie de patru luni, cu opriri la Roma; în Grecia; la Beirut; în Palestina (unde a vizitat Ierusalimul); în Egipt (cu excursii la Cairo, piramidele din Memfis și Sakara, Suez și Marea Roșie). În iarna 1859–1860, a călătorit împreună cu Charlotte în Sicilia, în sudul Spaniei și la Madeira, unde arhiducesa a rămas pe perioada iernii. Maximilian și-a continuat călătoria spre Brazilia, unde a ajuns în cele mai importante porturi și a luat parte la o excursie științifică în junglă¹⁸. Tot el a fost inițiatorul expediției științifice de mare succes în decursul căreia fregata *Novara* a navigat în jurul lumii între aprilie 1857 – august 1859¹⁹.

1927), unica fiică a regelui Belgiei Leopold I de Saxa-Coburg-Gotha (1790–1865) și a Louisei Marie de Orléans (1812–1850), a fost cunoscută ca împărăteasa Carlota a Mexicului. Frumoasă, cultivată, bogată, era ambițioasă, unii istorici considerând că a avut un rol hotărâtor în decizia lui Maximilian de a accepta coroana Mexicului. În 1866, în urma misiunii nereușite de a obține sprijin în Europa pentru Maximilian, s-a confruntat cu tulburări psihice, care s-au agravat. A părăsit definitiv Castelul Miramare în iulie 1867, familia ei ducând-o în Belgia, inițial, la Castelul Tervueren (distrus de un incendiu în martie 1879), apoi la Laeken. Aflată în grija fratelui său, regele Leopold al II-lea, și-a petrecut restul vieții la Castelul Bouchout, în izolare, până la decesul survenit în 1927.

¹⁶ Fabiani 1997, 8.

¹⁷ Amintim două volume de poeme și patru volume de schițe de călătorie: I. Italia; II. Spania; III. Sicilia, Lisabona, Madeira; IV. Albania și Gallo-Africa. BLKÖ VI, 204.

¹⁸ BLKÖ VI, 201.

¹⁹ Piese din această expediție au ajuns la muzeul zoologic din Trieste, aflat în Piața Leipzig (azi, Piața Hortis), muzeu

La Trieste s-a preocupat de soarta familiilor sărace, înființând două fundații de caritate. Înainte de plecarea în Mexic, în aprilie 1864, a dispus ca 20.000 de florini să fie distribuiți de Primărie în Ajunul Crăciunului, în fiecare an, celor mai sărace familii din oraș²⁰.

Propunerea împăratului Franței, Napoleon al III-lea, de a fi împăratul Mexicului avea să-i schimbe viața²¹. Maximilian a refuzat inițial și abia în 3 octombrie 1863, când o delegație mexicană a venit la *Miramare* și i-a oferit coroana Mexicului, a acceptat-o, în pofida a numeroase avertismente, însă doar cu condiția organizării unui referendum, care să-l confirme ca împărat.

Istoricii au încercat de-a lungul timpului să descifreze motivele lui Maximilian, resorturile interioare care au stat la baza deciziei de a accepta coroana Mexicului într-o încercare ce părea de la bun început sortită eșecului. Există o vastă bibliografie, iar sfârșitul tragic al lui Maximilian și soarta nefericită a Carlotei nu au făcut decât să stârnească și mai mult interesul publicului pentru acest subiect.

La 10 aprilie 1864 Maximilian era proclamat împărat al Mexicului²², după ce renunțase cu o zi

care în 1855 a primit numele *Civico Museo Ferdinando Massimiliano*, în urma acceptării de către Maximilian a patronajului acestei instituții. În prezent, muzeul se numește *Civico Museo di Storia Naturale* și funcționează într-un nou sediu.

²⁰ Scrisoarea lui Maximilian din 10 aprilie 1864 adresată primarului orașului Trieste, dr. Carlo de Porenta (<https://quiritrieste.it/2014/02/laddio-di-massimiliano-a-trieste>, accesat în 20.08.2020).

²¹ Între 1857–1860 în Mexic se desfășurase un război civil între conservatori și liberali. Din 1858 președintele țării era liberalul Benito Juárez, reales în 1861. În conflict au intervenit și unele state europene, ca Spania, Marea Britanie și Franța, care au trimis trupe în Mexic, interesate în recuperarea unor mari datorii. Marea Britanie și Spania și-au retras trupele în aprilie 1862 (Franța și le va retrage abia în 1866). În iunie 1863 trupele franceze intrau în capitala Mexicului, iar Napoleon al III-lea voia să-l înlocuiască pe președintele Juárez (retras în nord împreună cu guvernul republican) cu un monarh pro-francez. Pentru cronologia evenimentelor din Mexic, vezi: <http://www.austro-hungarian-army.co.uk/mexican/mxchrono.htm> (accesat în 27.08.2020).

²² Din perioada în care Maximilian a fost împărat al Mexicului (1864–1867), în colecțiile muzeului timișorean au ajuns mai multe obiecte mexicane donate în 1881 de preotul romano-catolic Augustin Weber (1833–1909), originar din Banat, capelan de front al Corpului de voluntari austrieci, care l-a însoțit pe Maximilian în Mexic. Era vorba de tocul de scris, care a aparținut lui *pater* Augustin Fischer; o țigară de foi “puros” din 1866; trei monede mexicane mici de argint, transformate în mărturii de botez prin atașarea unei panglici de mătase și o monedă de 1 peso de argint. În prezent, în colecția de monede și medalii a MNAB se mai păstrează o monedă de argint de 5 centavos (1864), mărturie de botez, perforată, cu panglica lipsă (nr. inv. 128/1) și două dintre decorațiile lui Weber, legate de episodul mexican,

înainte la dreptul de succesiune la tronul Austriei. Era recunoscut de statele europene, dar nu și de S.U.A., care îl susțineau pe președintele Juárez. În 14 aprilie 1864, cuplul imperial pleca cu fregata Novara spre Veracruz, însoțit de voluntari austrieci, unde sosea în 29 mai 1864, iar în 12 iunie intra în Mexico City.

Ajuns în Mexic, Maximilian nu s-a bucurat de largă susținere la care se aștepta și a fost instalat doar cu sprijinul numeroaselor trupe franceze. Confruntat cu numeroase probleme: mari dificultăți financiare, ostilitatea populației, un război de gherilă, pierderea sprijinului conservatorilor datorită ideilor sale liberale, retragerea trupelor franceze din Mexic în 1866 la presiunea S.U.A., Maximilian a refuzat să părăsească Mexicul și și-a mobilizat puținele trupe rămase. În timp ce trupele republicane cucereau oraș după oraș, Maximilian s-a retras la Querétaro, care a fost asediat de republicani timp de 72 zile. Orașul a fost cucerit în urma unei trădări în 15 mai 1867, iar Maximilian a fost arestat, judecat de către un tribunal militar și condamnat la moarte. Deși au existat numeroase intervenții pentru grațierea lui, a fost executat prin împușcare în 19 iunie 1867, împreună cu generalii săi, Tomás Mejía și Miguel Miramón, pe dealul Cerro de las Campanas de lângă Querétaro²³.

Corpul său neînsuflit a fost adus din Mexic în 26 noiembrie 1867 cu fregata Novara de către viceamiralul Wilhelm von Tegetthoff la Trieste, unde a ajuns în 15 ianuarie 1868, de unde în 16 ianuarie a fost dus la Viena cu un tren special. Depus inițial în Biserica Minorităților, a fost mutat apoi în cripta imperială din Biserica Capucinilor din Viena.

*

După moartea lui Maximilian, în 13 iulie 1867 la Trieste s-a constituit un Comitet pentru realizarea unui monument comemorativ²⁴, în

lăsate de acesta prin testament muzeului timișorean: Ordinul mexican imperial Maria de Guadalupe (rang de cavaler), (nr. inv. 1316) și decorația franceză a expediției din Mexic, datată 1862–1863 (nr. inv. 1283). Vezi Toma-Demian 2010, 227–240.

²³ Relațiile diplomatice între Austro-Ungaria și Mexic, suspendate timp de 33 ani, au fost reluate abia în septembrie 1901. În același an, pe locul execuției împăratului Maximilian s-a ridicat o capelă memorială. Kahl 2007, 1067–1090 (<https://www.bbkl.de/public/index.php/frontend/lexicon/M/Ma/maximilianvonmexiko-62917>, accesat în 23.01.2020).

²⁴ Informațiile referitoare la Comitetul pentru ridicarea monumentului și descrierea monumentului se regăsesc în *Documentul ridicării monumentului lui Maximilian (27 februarie 1875)*, (<https://www.kuk-kriegsmarine.it/edifici/>

semn de recunoștință a orașului. De la început, această operă de artă monumentală s-a aflat sub patronajul contelui Friedrich Ferdinand de Beust (1809–1886), cancelar imperial, ulterior ambasador austro-ungar la Londra. Comitetul restrâns, care cuprindea personalități ale orașului, a fost prezidat între 1867–1869 de baronul Pasquale de Revoltella (1795–1869), iar după decesul acestuia, între 1869–1871 de Antonio cavaler de Vicco. Acestuia i-a urmat dr. Carlo cavaler de Porenta (fost primar al orașului), președinte între 1871–1875, dar membru al comitetului din iulie 1867. În afara acestui comitet restrâns, al cărui număr de membri a oscilat de-a lungul celor opt ani, a mai existat un comitet de promovare format din 26 de membri. S-a organizat un concurs internațional la care au participat artiști importanți ai vremii, ale căror proiecte se păstrează în arhiva Muzeului Miramare. Costurile monumentului s-au ridicat la 70.000 de florini, sumă obținută prin subscripție publică, printre cei care au donat bani aflându-se membri ai Casei de Habsburg, împărăteasa Carlota, regele Belgiei, regele Italiei și alți principii.

În 27 februarie 1875 s-a turnat fundația și s-a ridicat soclul din granit roșu al monumentului, extras din cariera Feriolo de pe lacul Maggiore, furnizat de firma F. Galli și Francini. În fundație a fost depus documentul cu informații despre ridicarea monumentului și descrierea acestuia, alături de două exemplare ale medaliei (unul de argint, unul de bronz), împreună cu câteva monede contemporane din timpul scurtei domnii a lui Maximilian, în prezența semnatarilor documentului²⁵.

Monumentul, înalt de 9 m, a fost executat după proiectul sculptorului Johann Schilling²⁶.

[monumenti/monumenti-di-massimiliano/scheda-storica.html](https://monumenti-di-massimiliano/scheda-storica.html), accesat în 20.08.2020).

²⁵ Primarul Massimiliano d'Angeli; dr. Carlo cavaler de Porenta, președintele Comitetului; membrii Comitetului restrâns; Josef Röhlich, coproprietar al Turnătoriei Artistice din Viena; dr. Giovanni Righetti, director tehnic al Trustului Triestin de Construcții și notarul dr. Ferdinando Batteghel.

²⁶ Johann Schilling (Mittweida, 23 iunie 1828 – Klotzsche, 21 martie 1910), sculptor german. A fost elevul lui E. Rietchel și F. Drake, apoi ajutorul lui E. J. Hähnel. În 1868 a devenit profesor la Academia Regală de Arte Frumoase din Dresda. Este autorul unor monumente din Dresda (1864–1871, 1872 – monumentul lui Rietchel), Viena (1876 – monumentul lui Schiller), Leipzig (1876), Gotha (1903 – monumentul lui Bismarck). Zádor-Genthon 1968, 236. În cazul monumentului lui Maximilian, simbolismul reprezentării se îmbină admirabil cu realismul trăsăturilor lui Maximilian. Paradoxul monumentului lui Maximilian constă în faptul că soluțiile adoptate de Schilling aparțin unei culturi vizuale germane, deși Comitetul pentru realizarea monumentului era de expresie liberală, filo-italiană. Gransinigh 2014, 90–92.

Monumentul este compus din: statuia principală, cu o înălțime de 3 m, îl reprezintă pe Maximilian în uniformă de amiral, în picioare, cu privirea spre Castelul *Miramare*; cele patru statui de pe cele patru laturi, reprezentând cele patru puncte cardinale, cu referire la dezvoltarea relațiilor comerciale și maritime ale orașului; un altorelief cu reprezentări alegorice ale Marinei de război, Marinei comerciale, ale orașului Trieste și ale Castelului *Miramare*; medalioane cu emblemele Științei, Poeziei, Artelor și Industriei și cele patru inscripții de pe cele patru laturi²⁷. Sub altorelief sunt reproduse pe o bandă circulară ultimele cuvinte ale lui Maximilian²⁸. Exceptând soclul din granit, întregul monument a fost turnat în bronz prin grija lui Josef Röhlich și Franz Pönninger, directorii Turnătoriei Artistice din Viena (fondată de A. D. Fernkorn). Lucrările de ridicare a soclului și cele de zidărie au fost executate de Trustul Triestin de Construcții, iar gardul din fier forjat a fost realizat de firma Schwab din Dresda.

Monumentul a fost inaugurat festiv în 3 aprilie 1875, în prezența împăratului Franz Josef I (Pl. IV), în Piața Giuseppina din Trieste²⁹ (Pl. V.1–2). Pentru acest moment festiv s-a emis și o medalie, realizată în aur, argint și bronz la Monetăria din Viena, proiectată și desenată de profesorul Schilling și gravată de Josef Tautenhayn, gravorul Curții imperiale din Viena. Monumentul a trecut în proprietatea Primăriei orașului Trieste³⁰, cu ocazia inaugurării fiind predat formal către un reprezentant al orașului printr-un act notarial, care s-a depus în arhiva orașului.

Ecouri ale inaugurării monumentului nu au întârziat să apară în presa vremii, inclusiv în ziarele de peste Ocean. Astfel, în numărul din 28 aprilie 1875 al ziarului *The New York Times*, era publicată următoarea descriere: „Un frumos monument a fost ridicat în Joseph Platz din Trieste, în memoria regretatului împărat Maximilian al Mexicului. Soclul este format din două blocuri de marmură, cel de jos fiind de formă octogonală, iar cel de sus

având o formă cilindrică. Știința, poezia, sculptura și industria, domenii de care Maximilian a fost interesat, sunt reprezentate în emblemele și medalioanele plasate între figurile alegorice, care înfrumusețează laturile soclului octogonal. Ultimele cuvinte ale nefericitului prinț sunt înscrise pe o bandă care înconjoară ornamentele soclului superior... Statuia, care se află în vârful soclului, îl reprezintă pe împărat în uniformă de amiral. Este în postură de salut, iar expresia feței sale este zâmbitoare și plăcută”³¹. În același an, o imagine a monumentului apărea în ziarul *Canadian Illustrated News* din 19 iunie³².

La sfârșitul Primului Război Mondial, Trieste a fost inclus în granițele Italiei. Cum se întâmplă frecvent în cazul schimbării administrațiilor sau a regimurilor politice, indiferent de zona geografică, una dintre prioritățile noilor autorități a fost îndepărtarea monumentelor legate de trecutul Habsburgic al orașului. În 1921 monumentul a fost demontat și depozitat în mica piață din spațiile remizei Castelului *Miramare*, fiind astfel salvat de la distrugere, spre deosebire de alte monumente din oraș. Lucrările de demontare, care s-au prelungit până în 26 martie, au fost executate de firma de construcții Enrico Ferluga în regim de urgență (din cauza apropierii festivităților), care a încasat în 5 mai 1921 suma de 30.000 de lire³³.

O adevărată surpriză a constituit-o, la mutarea monumentului, descoperirea obiectelor depuse la baza acestuia în 27 februarie 1875. Piesele au fost predate în 21 decembrie 1921 de ing. Ugo Boccasini, cel care le-a adunat, lui Pietro Sticotti, directorul Muzeului de Istorie și Arte din Trieste: a) act notarial, înregistrat cu nr. 33.550 la notarul dr. Ferdinando Batteghel din Trieste, 27 februarie 1875, împreună cu documentul nr. 1.100 de descriere a monumentului (într-un tub de zinc, deteriorat); b) două exemplare ale medaliei monumentului, de argint și de bronz (într-o cutie de metal și sticlă, deteriorată); c) două monede mexicane de argint de câte 1 peso (1866); d) o monedă aniversară de 2 guldeni (florini) de argint dedicată căsătoriei împăratului Franz Josef cu Elisabeth

²⁷ Vezi *supra*, la descrierea legendelor de pe reversul medaliei și nota 3.

²⁸ Vezi la descrierea reversului medaliei, legenda circulară din jurul medalionului central cu bustul lui Maximilian.

²⁹ Amplasarea în Piața Giuseppina (Iosefină) era considerată cea mai potrivită din mai multe motive, unul dintre acestea fiind panorama frumoasă care se deschidea spre Molo Giuseppino (Digul Iosefin), golful Trieste și Castelul *Miramare* (Pl. VI.2).

³⁰ Inaugurarea monumentului a avut loc în timpul mandatului de primar al lui Massimiliano d'Angeli. Orașul număra 114.000 locuitori (incluzând și zonele suburbane), la care se adăugau încă 10.300 locuitori (din restul teritoriului triestin).

³¹ *The Monument to Maximilian in Trieste*, în *The New York Times* (28 aprilie 1875), 5 (<https://www.nytimes.com/1875/04/28/archives/the-monument-to-maximilian-in-trieste.html>, accesat în 5.06.2016). Traducerea textului în lb. română ne aparține.

³² <https://www.bac-lac.gc.ca/eng/discover/canadian-illustrated-news-1869-1883/Pages/item.aspx?IdNumber=3599&> (accesat în 19.08.2020).

³³ Lucrările includeau atât demontarea dificilă, datorită dimensiunilor mari ale unor monumente din oraș, cât și amplasarea unor piese în depozitele și grădinile Castelului *Miramare* puse la dispoziție. de Rosa 2014, 470.

(1854); e) o monedă austriacă de 1 florin (1859) și una maghiară de 1 forint de argint (1874); f) o monedă austriacă de 20 kreuzer³⁴ de argint (1869) și o monedă austriacă de argint nedeterminabilă (1870)³⁵.

În 1961, la inițiativa unui grup de intelectuali ai orașului, monumentul a fost reasamblat și amplasat într-o zonă mai puțin circulată a parcului Castelului *Miramare* (Pl. VII). Aici s-a aflat până la sfârșitul anului 2008³⁶, când a fost mutat pe locul inițial pentru care fusese proiectat: Piața Giuseppina, care azi poartă numele de Piața Veneția.

În prezent, Castelul *Miramare* (*Museo Storico e il Parco del Castello di Miramare*) este unul dintre cele mai vizitate muzee din Italia, fiind deschis publicului împreună cu parcul³⁷ său. Monumentul lui Maximilian, salvat de la distrugere, dar relocat de mai multe ori, a fost amplasat din nou în piața cu vedere la mare și spre Castelul *Miramare*, ca un semn de firească acceptare a trecutului. Medalia ridicării monumentului lui Maximilian în 1875, rară și deosebit de frumoasă, amintește nu doar de Maximilian sau de efemerul și tragicul episod mexican, dar și de un moment din istoria orașului Trieste de care Maximilian era atât de atașat. Încheiem cu cuvintele lui Maximilian de rămas bun de la oraș din deja amintita scrisoare din 10 aprilie 1864, adresată primarului dr. Carlo de Porenta:

Mia residenza d'elezione e quasi patria per dolce affetto, Io l'amai profondamente e nel lasciare l'Europa sento qual copia di preziose memorie ad essa Mi leghino.

Non dimenticherò mai la gentile cortesia dei suoi abitanti, ne le prove di devozione che i Triestini costantemente offrirono alla Mia casa ed a Me e queste

³⁴ În document apare menționată o monedă "austriacă de argint de 20 soldi". Întrucât nu există o monedă austriacă soldi, aici cuvântul are – mai mult ca sigur – sensul de monedă divizionară, ceea ce ar corespunde monedei de 20 kreuzer.

³⁵ de Rosa 2014, 471. Referirea în document la o monedă austriacă de argint de 12 soldi (care nu există nici ca denumire, nici ca valoare) nu ne permite identificarea monedei divizionare austriece în cauză.

³⁶ Ceremonia oficială a avut loc în 19 decembrie 2008 în prezența unui public numeros.

³⁷ În aceeași scrisoare din 10 aprilie 1864 adresată primarului dr. Carlo de Porenta (vezi *supra*, nota 20), Maximilian își exprima gratitudinea că parcul *Miramare* este vizitat de locuitorii orașului, scriind că atât timp cât condițiile o vor permite, parcul va rămâne deschis publicului zilnic (<https://quitrieste.it/2014/02/laddio-di-massimiliano-a-trieste>, accesat în 20.08.2020).

*memorie Mi seguiranno come dolce conforto nella lontananza e come felice augurio per l'avvenire*³⁸.

BIBLIOGRAFIE

BLKÖ VI
Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich, VI (1860), 200–204.

Burian 1990
P. Burian, Maximilian. *Neue Deutsche Biographie*, XVI (1990), 507–511 (varianta online: <https://www.deutschebiographie.de/pnd118579363.html#ndbcontent>).

Ciana 1967
A. Ciana, *Primo tentativo di un catalogo generale cronologico delle medaglie triestine coniate*, Trieste (1967).

de Rosa 2014
D. de Rosa, Il deposito della pietra. La lunga guerra dei monumenti, Trieste 1915–2008. *Archeografo Triestino*, Seria IV, LXXIV=CXXII (2014), 457–508 (http://www.sa-fvg.archivi.beniculturali.it/fileadmin/materiali/DE_ROSA_Diana__Il_deposito_della_pietra.pdf).

Fabiani 1997
R. Fabiani, *Miramare. A Guide to the Castle and its Park*, Trieste (1997).

Forrer 1916
L. Forrer, *Biographical Dictionary of Medallists, Coin-, Gem-, and Seal-Engravers, Mint-Masters, Ancient and Modern, with References to their works. B.C. 500 – A.D. 1900*, vol. VI, London (1916).

Gransinigh 2014
V. Gransinigh, Politica monumentale a Trieste nell'ultimo periodo della dominazione asburgica: parallelismi e tangenze con la situazione trentina. F. Rasera (ed.), *Trento e Trieste. Percorsi degli italiani d'Austria dal '48 all'annessione*, Atti del IV Convegno (Rovereto, 1–3 dicembre 2011), Rovereto (2014), 83–107 (<https://agiati.ams3.cdn>).

³⁸ *Reședința mea de suflet și aproape patrie, datorită unei profunde afecțiuni; am iubit-o din toată inima și părăsind Europa, mă cuprind multe amintiri prețioase care mă leagă de ea. Nu voi uita niciodată amabilitatea locuitorilor săi și nici devotamentul pe care triestinii l-au arătat în mod constant familiei mele (Casa de Habsburg) și mie, iar aceste amintiri mă vor însoți ca o dulce alinare la mare depărtare și ca o urare fericită pentru viitor.* Scrisoarea se păstrează în arhiva istorică a *Civici Musei di Storia ed Arte*, aflată în Palatul Gopcevic din Trieste (<https://quitrieste.it/2014/02/laddio-di-massimiliano-a-trieste>, accesat în 20.08.2020).

În încheiere, dorim să adresăm mulțumiri: doamnei Eliza-Claudia Filimon, pentru traducerea în lb. engleză a rezumatului; colegilor Marius Cornea și Ciprian Glăvan, muzeografi la MNAB, pentru traducerile din lb. italiană, respectiv, lb. germană și domnului Milan Șepeșan, fotograf la MNAB, pentru fotografierea medaliei.

digitaloceanspaces.com/website/page/attachments/memorie-trento-e-trieste-art-05-gransinigh.pdf).

Hauser 2006

P. Hauser, *Katalog meiner Sammlung von Medaillen, Plaketten und Jetons aus der Regierungszeit der Kaiser Ferdinand I. und Franz Josef I*, Horn (2006).

Kahl 2007

Ch. Kahl, Maximilian von Mexiko. *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XXVIII (2007), 1067–1090 (<https://www.bbkl.de/public/index.php/frontend/lexicon/M/Ma/maximilianvonmexiko-62917>).

Loehr 1899

A. R. v. Loehr, *Wiener Medailleure*, Wien (1899).

Pontelly 1881

I. Pontelly, A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulat rendes havi, választmányi ülése, 1881. január 26-án. *TRÉT*, SN, VII (1881), II, 86–92.

Toma-Demian 2010

N. Toma-Demian, Augustin Weber (1833–1909). *AnB*, SN, Arheologie-Istorie, XVIII (2010), 227–240.

TRÉT

Történelmi és Régészeti Értesítő Temesvárott, Timișoara.

von Hoffinger 1885

Hoffinger, v., Maximilian. *Allgemeine Deutsche Biographie*, XXI (1885), 70–72 (varianta online: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118579363.html#adbcontent>).

Zádor-Genthon 1968

Művészeti Lexikon (red. A. Zádor, I. Genthon), vol. IV, Budapest (1968).

SURSA ILUSTRĂȚILOR

Pl. I. 1-2. Medalia ridicării monumentului lui Maximilian în Trieste în anul 1875, gravor Josef Tautenhayn Senior (colecția Medalii, MNaB Timișoara).

Pl. II. 1. Gravorul Josef Tautenhayn Senior (1837-1911), fotografie de Philipp Wilhelm von Schoeller (după Loehr 1899, planșa II).

Pl. II. 2. Ministrul Szende (Frummer) Béla (1823-1882), portret de Ruzs Károly, în *Vasárnapi Ujság*, 19, nr. 51 (22 decembrie 1872), 1 (<http://epa.oszk.hu/00000/00030/00981/pdf/00981.pdf>).

Pl. III. Ferdinand Maximilian Josef von Habsburg, arhiduce de Austria, împărat al Mexicului (1864-1867), fotografie nedată de J. Malovich, Trieste (The Collections of the Library of Congress: https://www.loc.gov/rr/print/list/235_pom.html).

Pl. IV. Inaugurarea monumentului lui Maximilian în prezența împăratului Franz Josef în 3 aprilie 1875; după o schiță de L. Straß (<https://www.ebay.com/itm/Triest-Italien-Denkmal-von-Kaiser-Maximilian-Enthul->

[lung-Holzstich-von-1875/254378987083?_trkparms=id%3D1110001%26algo%3DSPLICE.SIM%26ao%3D2%26asc%3D20131003132420%26meid%3De3199935cca34380a511ed971c49cd08%26pid%3D100005%26rk%3D1%26rkt%3D12%26mehot%3Dpf%26sd%3D253731869827%26itm%3D254378987083%26pmt%3D0%26noa%3D1%26pg%3D2047675&_trksid=p2047675.c100005.m1851](https://www.ebay.com/itm/Triest-Italien-Denkmal-von-Kaiser-Maximilian-Enthulung-Holzstich-von-1875/254378987083?_trkparms=id%3D1110001%26algo%3DSPLICE.SIM%26ao%3D2%26asc%3D20131003132420%26meid%3De3199935cca34380a511ed971c49cd08%26pid%3D100005%26rk%3D1%26rkt%3D12%26mehot%3Dpf%26sd%3D253731869827%26itm%3D254378987083%26pmt%3D0%26noa%3D1%26pg%3D2047675&_trksid=p2047675.c100005.m1851)).

Pl. V. 1. Monumentul lui Maximilian și Palatul Revoltella la începutul sec. XX (https://www.delcampe.net/en_GB/collectables/postcards/italy/trieste/trieste-monumento-massimiliano-e-palazzo-revoltella-cartolina-di-inizio-900-168077089.html).

Pl. V. 2. Piața Giuseppina și monumentul lui Maximilian (https://www.delcampe.net/en_GB/collectables/postcards/italy/trieste/piazza-giuseppina-col-mon-allimperatore-massimiliano-vg-bella-foto-d-epoca-originale-100-193152028.html).

Pl. VI. 1. Albert Rieger, *Miramare* (1860), (după Fabiani 1997, 1).

Pl. VI. 2. Piața Giuseppina și monumentul lui Maximilian, vedere spre port (<https://www.ebay.com/itm/CPA-Trieste-Piazza-Giuseppina-e-Monumento-Massimiliano-ITALY-397653/333374696980?hash=item4d9eae2e14:g:8lwAAOSwMD5dstta>).

Pl. VII. Planul parcului Castelului *Miramare* cu amplasarea monumentului până în anul 2008 (după Fabiani 1997, 56).

1.

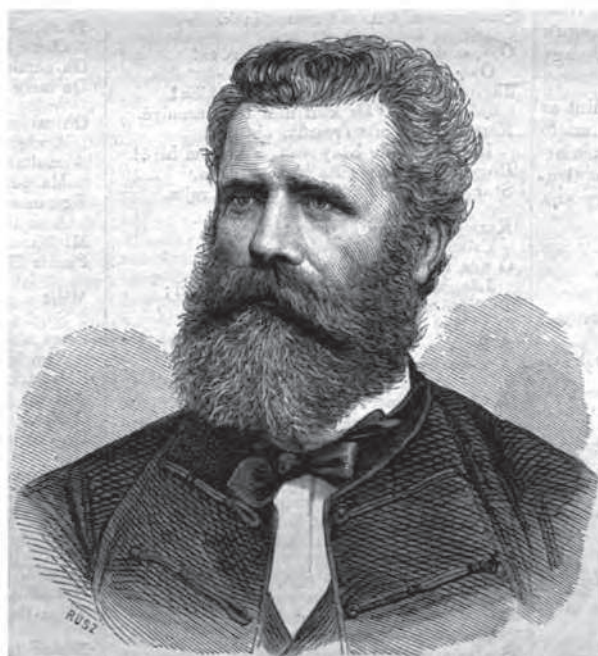

2.

Pl. I. 1–2. Medalia ridicării monumentului lui Maximilian în Trieste în anul 1875, gravor Josef Tautenhayn Senior (1. avers; 2. revers). / 1–2. Medal of the erection of monument of Maximilian in Trieste in 1875, engraver Josef Tautenhayn Senior (1. obverse; 2. reverse).

1.

2.

Pl. II. 1. Gravorul Josef Tautenhayn Senior (1837–1911), fotografie de Philipp Wilhelm von Schoeller. 2. Ministrul Szende (Frummer) Béla (1823–1882), portret de Rusz Károly (1872). / 1. Engraver Josef Tautenhayn Senior (1837–1911), photograph by Philipp Wilhelm von Schoeller. 2. Minister Szende (Frummer) Béla (1823–1882), portrait by Rusz Károly (1872).

Pl. III. Ferdinand Maximilian Josef von Habsburg, arhiduce de Austria, împărat al Mexicului (1864–1867), fotografie nedată de J. Malovich (Trieste). / *Ferdinand Maximilian Josef von Habsburg, Archduke of Austria, Emperor of Mexico (1864–1867), undated photo by J. Malovich (Trieste).*

Pl. IV. Inaugurarea monumentului lui Maximilian în prezența împăratului Franz Josef în 3 aprilie 1875, după o schiță de L. Straß. / *Inauguration of the monument of Maximilian in the presence of Emperor Franz Josef on April 3, 1875, after a sketch by L. Straß.*

1.

2.

Pl. V. 1. Monumentul lui Maximilian și Palatul Revoltella la începutul sec. XX. 2. Piața Giuseppina și monumentul lui Maximilian. / 1. *The monument of Maximilian and the Revoltella Palace at the beginning of the 20th century.* 2. *Giuseppina Square and Maximilian's monument.*

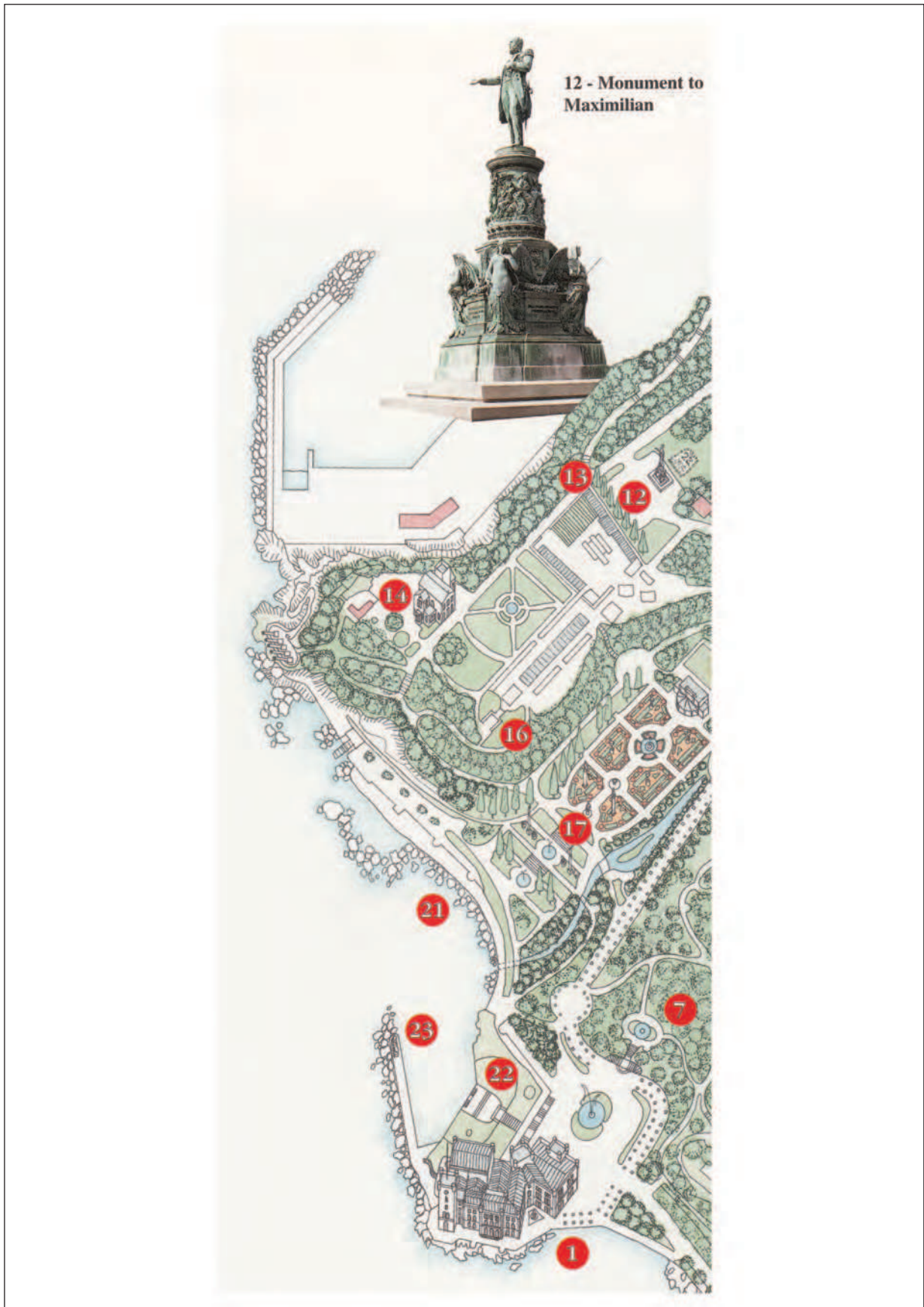

1.

2.

Pl. VI. 1. Albert Rieger, *Miramare* (1860). 2. Piața Giuseppina și monumentul lui Maximilian, vedere spre port. / 1. Albert Rieger, *Miramare* (1860). 2. *Giuseppina Square and Maximilian's monument, view of the port.*

Pl. VII. Planul parcului Castelului *Miramare* cu amplasarea monumentului până în anul 2008. / *The plan of the Miramare Castle park with the location of the monument until 2008.*